

BIZNES SOHASIDAGI XIToyCHA FRAZEologIZMLAR VA BARQAROR BIRIKMALARNING LISONIY TAHLILI

Jurakulov Shamsiddin Ikrom o'g'li

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti magistratura talabasi

shamsiddinjuraqulov09@gmail.com

Ilmiy rahbar: **f.f.n., dotsent L.Sh. Shasaidova**

Annotatsiya. Ushbu maqolada xitoy tilining biznes diskursidagi frazeologik birliklari – chengyu (成语), yanyu (谚语), xiehouyu (歇后语), guanyongyu (惯用语) va geyan (格言) – lingvokulturologik va pragmatik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Frazelogizmlarning xalqaro ishbilarmonlik muloqotida bajaradigan kommunikativ funksiyalari, o'zbek tilidagi ekvivalentlari va tarjima muammolari yoritiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xitoycha frazeologizmlarni o'zlashtirish biznes muloqoti samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so'zlar: frazeologizm, chengyu, xitoy tili, biznes diskursi, lingvokulturologiya, madaniyatlararo muloqot, pragmatika, tarjima.

Kirish. Xitoy Xalq Respublikasining XXI asrdagi iqtisodiy yuksalishi va "Kamar va yo'l" tashabbusi (Belt and Road Initiative) doirasidagi global hamkorlik xitoy tilini xalqaro biznes makonida strategik muhim til sifatida qaror toptirdi. O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi savdo-iqtisodiy aloqalarning jadal rivojlanib borayotgani xitoy biznes tili, xususan uning frazeologik qatlami haqidagi bilimlarni dolzarb zaruratga aylantirmoqda. Xitoy tili frazeologiyasi o'zining qadimiyati, ma'no chuqurligi va madaniy kodlar bilan to'liqligiga ko'ra dunyodagi boy lisoniy hodisalardan biri hisoblanadi. Biroq tilshunoslikda bu soha, ayniqsa uning biznes diskursi bilan kesishma nuqtasi, yetarlicha tadqiq etilmagan. Mavjud tadqiqotlarning aksariyati frazeologiya nazariyasi yoki madaniy-antropologik tahlil bilan chegaralanib, frazeologizmlarning xalqaro ishbilarmonlik muloqotidagi amaliy funksiyasi hamda o'zbek-xitoy qiyosiy aspekti diqqatdan chetda qolmoqda.

Mazkur maqolada xitoy biznes diskursidagi frazeologik birliklar tizimli tasnif asosida tahlil qilinadi, ularning kommunikativ-pragmatik funksiyalari aniqlanadi, o'zbek tilidagi muqobillar belgilanadi va tarjima muammolari yoritiladi.

Tadqiqotning maqsadi: xitoy tilining biznes diskursiga xos frazeologik birliklarini lingvokulturologik va pragmatik nuqtai nazardan tizimli tahlil qilish, ularning xalqaro ishbilarmonlik muloqotida bajaradigan funksiyalarini aniqlash va o'zbek tilida muqobil vositalarini ko'rsatish. **Tadqiqot metodlari:** tavsifiy tahlil, qiyosiy-tipologik metod, lingvomadaniy tahlil, kontekstual tahlil, pragmatik tahlil.

2.1. Frazeologik birliklar nazariyasiga umumiy nazar. Frazeologiya tilshunoslikning mustaqil sohasi sifatida XX asrning birinchi yarmida V.V. Vinogradov tadqiqotlari bilan mustahkamlandi. Frazeologik birliklarning asosiy belgilari: semantik yaxlitlik (ma'no qismlari yig'indisidan farq qiladi), tarkibiy barqarorlik (komponentlar almashtirilib bo'lmaydi) va reproduktivlik (nutqda tayyor holda qo'llaniladi). Xitoy tilshunosligida frazeologiya nazariyasi Wen Duanzheng (温端政), Ma Guoquan (马国权) va boshqa olimlarning asarlarida mukammal ishlab chiqilgan. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, xitoy frazeologiyasining o'ziga xos xususiyati shundaki, frazeologik birliklar nafaqat til hodisasi, balki madaniyat, tarix va falsafaning lisoniy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi.

2.2. Biznes diskursi va frazeologiya. Biznes diskursi – institutsional muloqotning maqsadga yo'naltirilgan turi bo'lib, unda rasmiylik, ierarxik strukturalilik, normativlik va diplomatiklik kabi xususiyatlar ustun turadi. John Searle nutq aktlari nazariyasiga ko'ra, biznes muloqotida har bir nutqiy birlik aniq illokutiv kuchga ega bo'lib, frazeologik birliklar ushbu kuchni oshirish, yumshatish yoki diplomatik jihatdan "niqoblash" vositasi sifatida xizmat qiladi. Geert Hofstede madaniy o'lchovlar nazariyasida Xitoy jamiyati yuqori "hokimiyat masofasi", kollektivizm va uzoq muddatli yo'nalish ko'rsatkichlari bilan tavsiflanadi. Bu xususiyatlar bevosita biznes diskursida frazeologizmlarning tanlash va qo'llash strategiyasiga ta'sir ko'rsatadi: chegaralash o'rniga munosabatni saqlash, bevosita rad o'rniga diplomatik vositalar, qisqa muddatli foyda o'rniga uzoq muddatli hamkorlik.

3. Xitoy biznes frazeologiyasining tasnifi. Xitoy tilshunosligida barqaror birikmalar umumiy nom bilan "shuyu" (熟语, shúyǔ – pishgan, tayyor iboralar) deb ataladi. Biznes diskursi nuqtai nazaridan ularni besh asosiy turga bo'lish mumkin (1-jadval):

1-jadval. Xitoy frazeologik birliklarining tasnifi

Tur	Xitoycha nomi	Asosiy xususiyati	Biznes diskursidagi o'rni
Chengyu	成语 (chéngyǔ)	To'rtta ieroglifdan iborat, tarixiy asos	Strategik argumentatsiya, professionalizm
Yanyu	谚语 (yànyǔ)	Xalq maqollari, didaktik xarakter	Sabr-toqat, uzoq muddatli munosabat
Xiehouyu	歇后语 (xiēhòuyǔ)	Ikki qismli metafora-topishmoq	Diplomatik yumshatish, yumor
Guanyongyu	惯用语 (guànyòngyǔ)	Uch ierogliflik barqaror ibora	Norasmiy muloqot, Guanxi o'rnatish
Geyan	格言 (géyán)	Konfutsiy va boshqa faylasuflar hikmat	Kuchli argumentatsiya, avtoritet

4.1. Chengyu tushunchasi va tuzilishi. Chengyu (成语, chéngyǔ – "pishgan so'zlar") – xitoy frazeologiyasining eng qadimiy va nufuzli qatlamidir. Ular, qoida tariqasida, to'rtta ieroglifdan iborat bo'lib, qadimgi klassik adabiyot (Lun Yu, Shi Jing, Zhuangzi), tarixiy voqealar yoki afsonalardan kelib chiqqan. Sintatik jihatdan chengyu gapdagi ega, kesim, aniqlovchi yoki hol vazifasini bajaradi. Biznes muloqotida chengyudan foydalanish kamida uch muhim funksiyani bajaradi: Professionalizm ko'rsatish: hamkorning tili va madaniyatini chuqur bilishni namoyon etadi. Diplomatik yumshatish: nozik yoki salbiy fikrni bevosita aytmasdan, iboralar orqali ifodalash imkonini beradi. Strategik aniqlik: murakkab bozor holatlarini to'rtta belgi bilan lo'nda tavsiflaydi.

4.2. Hamkorlik va strategiya mavzusidagi chengyular. Biznes muzokaralarida eng ko'p qo'llaniladigan chengyularning birinchi guruhini hamkorlik va strategiyaga oid iboralar tashkil etadi (2-jadval):

2-jadval. Hamkorlik mavzusidagi chengyular va ularning qo'llanish konteksti

Chengyu	Transkripsiya	So'zma-so'z ma'nosi	Biznes ma'nosi	O'zbek muqobili
互惠互利	hù huì hù lì	O'zaro foyda, o'zaro yordam	"Win-win" shartnomalar, obro'li hamkorlik	"Ikki tomon ham manfaatli"
合作无间	hé zuò wú jiàn	Zich, benuqson hamkorlik	Ishonch darajasi juda yuqori ekanligini bildiradi	"Yoqa-yoqa hamkorlik"
同舟共济	tóng zhōu gòng jì	Bir qayiqda suzmoq	Inqirozda birgalikda harakat qilish	"Og'ir kunda birga bo'lmoq"
知己知彼	zhī jǐ zhī bǐ	O'zingni ham raqibingni ham bil	SWOT-tahlil, bozor tadqiqoti asosi	"Dushmanni bilgan – g'alaba qozongan"
未雨绸缪	wèi yǔ chóu móu	Yomg'ir kelmasdan uy tuzatish	Risk-menejment, oldini olish strategiyasi	"Ehtiyot – omon, ehtiyotsiz – xarob"

4.3. O'sish va muvaffaqiyat mavzusidagi chengyular

Kompaniya faoliyati va moliyaviy ko'rsatkichlarni tavsiflashda qo'llaniladigan chengyular alohida guruhni tashkil etadi:

3-jadval. O'sish va muvaffaqiyat mavzusidagi chengyular

Chengyu	Transkripsiya	Qo'llanish konteksti	Misol gap (biznes nutqi)
蒸蒸日上	zhēng zhēng rì shàng	Kompaniyaning jadal o'sishi	贵公司蒸蒸日上，令人钦佩。(Kompaniyangiz kundun-kunga yuksalmoqda, bu hayratlanarli.)
一帆风顺	yī fān fēng shùn	Yangi loyiha yoki hamkorlikni boshlashda tilak	祝贵公司一帆风顺！(Kompaniyangizga to'siqlarsiz yo'l tilaymiz!)

Chengyu	Transkripsiya	Qo'llanish konteksti	Misol gap (biznes nutqi)
后来居上	hòu lái jū shàng	Yangi brend tajribali raqobatchilardan o'zib ketishi	新兴品牌往往能后来居上。(Yangi brendlar ko'pincha ko'hna raqobatchilarni ortda qoldiradi.)
百尺竿头更进一步	bǎi chǐ gān tóu gèng jìn yī bù	Yuqori natijalarga qaramasdan oldinga intilish	我们要百尺竿头更进一步。(Erishgan yutuqlarimizdan qanoatlanmasdan yanada oldinga intilaylik.)

4.4. Ogohlantiruv va ehtiyotkorlik mavzusidagi chengyular. Muzokaralar jarayonida xavf-xatarni ko'rsatish yoki ehtiyotkorlikka chaqirishda ishlatiladigan chengyular ham keng tarqalgan: 画蛇添足 (huà shé tiān zú) – "Ilonga oyoq chizib qo'shmoq" – zarur bo'lmagan narsani qilib, borini ham buzish. Iqtisodiy ma'noda: 'ortiqcha bandlar qo'shib, shartnomani chalkashtirib yubormaslik kerak'.

欲速则不达 (yù sù zé bù dá) – "Tez borishni istasang – manzilga yetolmaysan" – savosh-shoshmaslik tamoyili. O'zbek muqobili: "Shoshma yoz, bo'lmasa qo'shib yoz". Muzokaralarda sabr-toqatning muhimligini ta'kidlashda qo'llaniladi.

5. Yanyu (谚语): xalq donishmandligi biznes muzokaralarida. Yanyu (谚语, yànyǔ) – xalq donishmandligi, hayotiy tajriba va falsafiy xulosalarni o'zida mujassam etgan maqollar. Ular chengyu'dan farqli ravishda odatda to'liq gap shaklida bo'ladi va bevosita tushuniladi. Biznes muloqotida yanyu'lar asosan uch maqsadda ishlatiladi: strategik qarorni asoslash, sabr-toqatga chaqirish, uzoq muddatli hamkorlikning muhimligini ta'kidlash.

4-jadval. Biznes muloqotida keng qo'llaniladigan yanyu'lar

Yanyu	Talaffuzi	Ma'nosi	O'zbek muqobili
留得青山在，不怕没柴烧	Liú dé qīngshān zài, bùpà méi chái shāo	Asosiy resurs saqlanib qolsa, kelajakda yo'qotishning o'rnini to'ldirsa bo'ladi	"Bosh omon bo'lsa, doppi topiladi"
路遥知马力，日久见人心	Lù yáo zhī mǎlì, rì jiǔ jiàn rénxīn	Uzoq yo'l otning kuchini, uzoq vaqt odamning ko'nglini ko'rsatadi	"Yil ketar, dil ko'rinar"
千里之行，始于足下	Qiān lǐ zhī xíng, shǐ yú zú xià	Ming chaqirlik safar oyoq ostidan boshlanadi	"Har ishning boshi bor"
近朱者赤，近墨者黑	Jìn zhū zhě chì, jìn mò zhě hēi	Qizil yaqinida qizarasan, qora yaqinida qorarasan	"Qo'shningizni tanlang"
好事不出门，坏事传千里	Hǎo shì bù chū mén, huài shì chuán qiān lǐ	Yaxshi xabar eshiksiz qoladi, yomon xabar ming chaqirim yuradi	"Yaxshi gap yetmaydi, yomon gap ketmaydi"

Muhim lingvistik xususiyat: yanyu'lar ko'pincha parallel tuzilma va ichki qofiyaga asoslanadi, bu ularni esda qolishni osonlashtiradi. Masalan, 路遥知马力，日久见人心 jumlasida 路遥/日久 (uzoq yo'l/ko'p kun) va 马力/人心 (ot kuchi/inson ko'ngli) o'rtasidagi parallelizm aniq ko'rinadi. Tarjimada bu ritmik-semantik qatlam yo'qolib ketishi biznesda kuchli taassurot qoldiruvchi iboraning tarjimada oddiy maqolga aylanib qolishiga sabab bo'ladi.

6. Xiehouyu (歇后语): diplomatik yumor vositasi. Xiehouyu (歇后语, xiēhòuyǔ) – faqat xitoy tiliga xos bo'lgan noyob janr. U ikki qismdan iborat: birinchi qism – obrazli ko'rinish (topishmoq), ikkinchi qism – yashirin ma'no (yechim). Rasmiy muloqotda odatda faqat birinchi qism aytiladi, ikkinchi qism esa suhbatdosh tomonidan tushuniladi. Biznes muloqotida xiehouyu'ning ahamiyati shundaki, u diplomatik jihatdan nozik vaziyatlarni yumor orqali hal qilish imkonini beradi. Bu ayniqsa muzokaralarda keskin tafovutlarni murosali tarzda ifodalashda qo'l keladi.

5-jadval. Biznes muloqotidagi xiehouyu'lar va ularning pragmatik tahlili

Xiehouyu (1-qism → 2-qism)	Ma'nosi	Biznes konteksti
芝麻开花 → 节节高 (Zhīma kāihuā → jiéjié gāo)	Kunjut gullashi → har bo'g'in baland; Kundan-kunga o'sib borish	Kompaniya o'sishini madh etishda yoki yangi yilni tabriklaganda
猫哭老鼠 → 假慈悲 (Māo kū lǎoshǔ → jiǎ cǐbēi)	Mushuk sichqonga yig'laydi → soxta rahmdillik	Raqibning yolg'on muruvvatini bilvosita tanqid qilishda
哑巴吃黄连 → 有苦说不出 (Yǎbā chī huánglián → yǒu kǔ shuō bù chū)	Soqov achchiq dori yedi → dardini so'zlab bo'lmaydi	Hal etib bo'lmaydigan muammoni ifoda qilishda
泥菩萨过江 → 自身难保 (Ní púsà guò jiāng → zì shēn nán bǎo)	Loy but daryodan o'tmoqda → o'zi ham xavfda	Yordamga muhtoj tomon o'zgalarga yordam bera olmasligini diplomatik tarzda bildirish

7.1. Guanyongyu (惯用语) – Barqaror iboralar. Guanyongyu (惯用语, guànyòngyǔ) – kundalik nutqda tez-tez qo'llaniladigan, ko'chma ma'noga ega bo'lgan uch ierogliflik barqaror iboralar. Ularning asosiy xususiyati qisqaligi va ifodaliligidadir. Biznes muhitida guanyongyu'lar rasmiy uchrashuvlardan keyingi norasmiy kechalarda, hamkasblar orasidagi suhbatda, ya'ni Guanxi rivojlantirish jarayonida ko'p ishlatiladi.

6-jadval. Biznes nuqtai nazaridan muhim guanyongyu'lar

Guanyongyu	To'g'ridan-to'g'ri ma'no	Ko'chma ma'no	O'zbek muqobili
走后门 (zǒu hòumén)	Orqa eshikdan kirish	Norasmiy yo'llar bilan imtiyoz olish	"Eshik tagida o'tirish"
穿小鞋 (chuān xiǎoxié)	Tor poyabzal kiyish	Birovga ataylab qiyinchilik tug'dirish	"Oyog'iga bolta urish"
打马虎眼 (dǎ mǎhúyǎn)	Ko'z chaqib qo'yish	Chalg'itish, aldash	"Ko'zga tuproq sepmoq"

Guanyongyu	To'g'ridan-to'g'ri ma'no	Ko'chma ma'no	O'zbek muqobili
拍马屁 (pāi mǎpì)	Otning dumbasini qoqish	Yaxshi ko'rinish uchun oshiqcha maqtash	"Quruq maqtov"
开小差 (kāi xiǎochā)	Kichik bir chetga og'ish	Ish joyini tark etish yoki e'tiborsizlik	"Ko'zini yumib qo'ymoq"

7.2. Geyan (格言) – Konfutsiy hikmatidan biznes falsafasigacha. Geyan (格言, géyán) – mashhur mutafakkirlar, xususan Konfutsiy, Lao-szi, Sun-szi tomonidan aytilgan aforizm va hikmatli so'zlar. Ular chengyu'dan uzunroq, yanyu'dan falsafiyroq. Biznes muloqotida geyan kuchli argumentatsiya vositasi sifatida ishlatiladi.

「知之者不如好之者，好之者不如乐之者」 (Konfutsiy) – "Biluvchi – sevuvchidan zaif, sevuvchi – zavq oluvchidan zaif." Biznes ma'nosi: jamoada kasbni sevuvchi va undan zavq oluvchi xodimlar – eng samarali kuchdir.

「工欲善其事，必先利其器」 (Konfutsiy) – "Usta o'z ishini yaxshi bajarmoqchi bo'lsa, avval asbobini charalasin." Biznes ma'nosi: yaxshi natijaga erishish uchun resurs va tayyorgarlikka sarmoya kiritish lozim.

8. Funktsional tasnif. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xitoy biznes diskursidagi frazeologizmlar bajaradigan pragmatik funksiyalariga ko'ra quyidagi guruhlariga bo'linadi:

7-jadval. Frazeologizmlarning pragmatik funksiyalari

Funksiya	Izoh	Asosiy tur	Misol
Strategik argumentatsiya	Qarorni kuchli dalil bilan asoslash	Geyan, Chengyu	知己知彼，百战百胜
Diplomatik yumshatish	Rad yoki tanqidni bilvosita ifodalash	Xiehoyu, Yanyu	欲速则不达
Munosabat mustahkamlash	Guanxi o'rnatish va saqlash	Yanyu, Guanyongyu	路遥知马力，日久见人心
Professionalizm namoyishi	Madaniy bilim va hurmat ko'rsatish	Chengyu	互惠互利，合作无间
Kayfiyat berish	Ijobiy muhit yaratish, motivatsiya	Chengyu, Yanyu	蒸蒸日上，一帆风顺
Ogohlantiruv	Xatarni bilvosita bildirish	Chengyu, Xiehoyu	画蛇添足

Muhim natija: frazeologizmlarni tushunmagan va javob bera olmagan o'zbek tomon vakillari muzokaralarda passiv pozitsiyaga tushib qolganini, bu esa kelishuv shartlariga salbiy ta'sir qilganini ko'plab respondentlar ta'kidladi. Aksincha, xitoycha frazeologizmni bilgan holda munosib javob qaytargan o'zbek tadbirkorlar muzokaralar jarayoni sezilarli darajada samimiyroq va osonroq kechganini qayd etishdi.

9. Frazelogizmlarni tarjima qilish muammolari. Xitoy frazeologizmlarini o'zbek tiliga tarjima qilish murakkab lingvistik muammo bo'lib, bir necha asosiy qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi: Madaniy lakuna muammosi. Ko'plab xitoy frazeologizmlari o'zbek (va umuman g'arb) madaniyatida to'liq muqobili bo'lmagan tushunchalarni ifodalaydi. Masalan, Guanxi (关系) tizimi bilan bog'liq iboralar o'zbek tiliga ma'no yo'qotilmasdan aynan tarjima qilinmaydi, chunki bu madaniy konsept o'zbek ijtimoiy tuzilmasida bir xil shaklda mavjud emas. Tarjima strategiyalari. Tadqiqotchilar tomonidan frazeologizmlarni tarjima qilishning quyidagi strategiyalari taklif etiladi:

8-jadval. Frazelogizmlarni tarjima qilish strategiyalari

Strategiya	Qo'llanish sharti	Afzalligi	Kamchiligi
Ekvivalent qidirish	O'zbek tilida aniq muqobil bor	Tabiiy va tushinarli	Ko'p hollarda to'liq ekvivalent topilmaydi
Tavsiflovchi tarjima	Madaniy lakuna holatida	To'liq ma'no beriladi	Ixchamlik yo'qoladi
Fonetik transkripsiya + izoh	Termin sifatida qo'llanishda	Asl ibora saqlanadi	O'quvchi uchun begona tuyulishi mumkin
Funksional tarjima	Kontekst asosida ekvivalent funktsiya	Tabiiy muloqot	Asl madaniy rang yo'qolishi mumkin

XULOSA. Ushbu tadqiqot natijasida xitoy biznes diskursidagi frazeologik birliklarning tizimli tasnifi, pragmatik funksiyalari va lingvomadaniy xususiyatlari aniqlandi. Olingan xulosalar:

1. Xitoy biznes frazeologiyasi besh asosiy turni o'z ichiga oladi (chengyu, yanyu, xiehoyu, guanyongyu, geyan), ularning har biri muloqotning o'ziga xos qatlamida ishlatiladi va turli pragmatik funksiyalarni bajaradi.
2. Frazelogizmlar xitoy biznes muloqotida professionalizm ko'rsatish, diplomatik yumshatish, Guanxi mustahkamlash, ogohlantiruv va motivatsiya funksiyalarini bajaradi. Ularni bilmaslik muzokaralar samaradorligini sezilarli pasaytiradi.
3. O'zbek va xitoy frazeologiyasi o'rtasida semantik o'xshashliklar mavjud bo'lsa-da (kollektivizm, sabr-toqat, oila va hamkorlik qadriyatlar), madaniy lakuna, ko'p qatlamli ma'no va ritmik-semantik tuzilma tarjimada jiddiy muammo tug'diradi.
4. Amaliy nuqtai nazardan, xitoy bilan ish olib boruvchi o'zbek tadbirkorlari va tarjimonlar uchun asosiy biznes frazeologizmlarini o'zlashtirish madaniyatlararo muloqot kompetensiyasining ajralmas qismiga aylanishi zarur.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun istiqbollar: xitoy biznes frazeologizmlarining raqamli muhitda (WeChat, elektron muzokaralar) o'zgarib borishi; frazeologizmlardan foydalanishning muzokaralar natijasiga ta'sirini kuzatuv asosida o'lchash; xitoy-o'zbek frazeologik lug'atini yaratish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Wen Duanzheng (温端政). Zhongguo yuhuixue. – Beijing: Commercial Press, 2005.
2. Ma Guoquan (马国权). Chengyu manhua. – Shanghai: Education Press, 1980.
3. Luo Feng (骆峰). Hanyu shuyuxue. – Xiamen: Xiamen University Press, 2010.
4. Hofstede, G. Culture's Consequences. – Sage Publications, 2001.
5. Searle, J. Speech Acts. – Cambridge University Press, 1969.
6. Brown, P.; Levinson, S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge University Press, 1987.
7. Hall, E.T. Beyond Culture. – Anchor Books, 1976.
8. Gold, T.; Guthrie, D. Social Connections in China. – Cambridge, 2002.
9. Safarov, Sh. Lingvokulturologiya asoslari. – Toshkent, 2010.
10. Mahmudov, N. Nutq madaniyati. – Toshkent: Fan, 2007.
11. Zhu, H. Pragmatics of Chinese Discourse. – Routledge, 2014.
12. Yao, X. An Introduction to Confucianism. – Cambridge University, 2000.
13. Li, X. Chinese Business Etiquette and Culture. – Beijing University, 2022.
14. 现代汉语词典 (Zamonaviy xitoy tili lug'ati). 7-nashr. – Beijing, 2016.